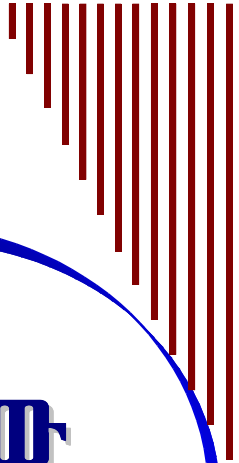

የኢትዮጵያ
የግብርና
ምርምር
ኢንስቲትዩት

የሺፈራው
ጠቀሜታ

መግቢያ

ሽፈራው ወይም በተለምዶ የጎመን ዛፍ በደቡባዊው የስምጥ ሸለቆ ክፍል የሚገኝ አገር-በቀል ዛፍ ነው። ዛፉን በደቡብ ህዝቦች ክልል የኮንሶ ብሄረሰብ ከሰብል ጋር በማሰባጠር ያለሙታል። ይህ ወ.ስን የሆነውን የተፈጥሮ ሃብት እንደወሃ፣ ማዕድን፣ አየርና የፀሐይ ብርሃን እጥረትና ሺሚያ እንዳይፈጠር በተለያዩ ጥልቀትና ከፍታ በሚፈጠረው የዕድገት ስርጭት ከወ.ስን መሬት ምርታማነቱን እንዲጨምርና ቀጣይነት የሚያረጋግጥ ያስተራረስ ስርአት ነው።

ሽፈራው በበጋ ወራት ቅጠሉ በመጠኑ የሚራገፍ በየጊዜው ቅርንጫፉ ከተቆረጠ ግን ቅጠሉ የማይራገፍና በብዛት የሚያቆጠቁጥ ነው። ይህ ዘዴ ዘፍ ለረጅም ዘመን እንዲኖር ከማስቻሉም በላይ እንደጎመን የሚበላው የቅጠል ምርቱ ቀጣይነት እንዲኖረውና በሚፈለግበት ጊዜ እንዲገኝ የማረጋገጫ የአሰራር ዘዴ ነው። የዛፉ የተፈጥሮ የመልሚያ ስነምህዳር ደረቅና ከፊል ደረቅ ሰዎች በረሃብ የሚጋለጡበት ቦታ መሆኑ ይህንን ቋሚ ተክል ይበልጥ ጠቃሚና ተፈላጊ ያደርገዋል።

ተስማሚ አካባቢ

ሺ.ፈ.ራ.ውን ከደረቅ እስከ እርጥብ ስነምህዳር ድረስ የተለያዩ የማምረት አቅም ባለው የአፈር ዓይነት ላይ ማምረት ይቻላል። ለዛፉ ተስማሚ የዝናብ መጠን ከ300-1400ሚ.ማ. ሲሆን የአፈር ኮምጣጣነት ደግሞ ከ6-7 ፒ.ኤች ነው። የዛፉ ችግኝ ከፀደቀ በኋላ ምንም ዓይነት የመጠወለግ ችግር አይታይበትም ።

ስርጭት

ሺ.ፈ.ራ.ው በዝቅተኛ የስምጥ ሽለቆ ሐይቅ ምዕራባዊ ክፍል ከደረቅ እስከ ከፊል ደረቅ በሚያካትት የአየር ንብረትና ከባሕር ጠለል በላይ ከ310-2200 ሜ አካባቢ ይበቅላል።

ዛፉ በምስራቃዊ የስምጥ ሽለቆ ክፍል በሆነው በደራሳ (ጌዲያ)፣ በሲዳሞ፣ በኮንሶ፣ የአሞ አካባቢ የወላይታ ክፍል፣ በምዕራብ ጋሞ ጎፋ፣ በጊዶሌ አካባቢ በቡርጂ እንዲሁም በሴይሴና በመሌ እንደሚለማ ይታወቃል ።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደግሞ በወሎ፤ በሸዋ ፤ በሐረርጌና በሲዳሞ ለሰርቶ ማሳያ በግብርና የአፈርና ወሃ አጠባበቅ አማካኝነት እንደተስፋፋ ታወቋል ። በዚህ መሰረት በፎንተኒና (ወሎ)፤ በደጌራ (አርሲ) እንዲሁም በዝዋይ መስኖ፤ እርሻ እንደነፋስ መከላከያ ተተክሎ ጥቅም ላይ ወላል ። ዛፋ ከጅምሩ የመፅደቅ ሁኔታዉ አስተማማኝ ሲሆን ወደኋላ ላይ ከጥበቃ መላላትና በተለይም ከምስጥ ችግር ጋር በተያያዘ የመፅደቅ መጠኑ ዝቅ ሊል እንደሚችል ይታወቃል ።

የሸፈፈው ፍሬ 40 በመቶ የምግብ ዘይት ሲኖረዉ ፋጉሎውም ለከብት መኖ ወይም ለወሃ ማጣሪያ አገልግሎት ሊወል ይችላል ።

መለያ

ይህ ዛፍ ከአስተዳደጉ ባህሪና ከቁመቱ በመነሳት እንደዛፍ ወይም ቁጥቋጦ ይመደባል፡

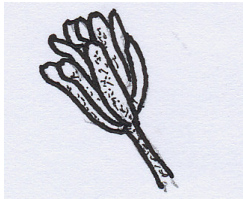
ቅጠሉ

መሰረቱ ክብብ ብሎ ጫፉ ሹል ነው።

አበባው

ብዙ በራሪ ነፍሳትን የሚስብ ሆኖ ሁሉም ወደላይ ገርቦብ ብለው የቆሙ ናቸው ።

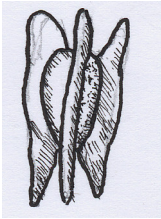
የፍሬው ሽፋን

ረጅምና ትልቅ ሆኖ ባለ ሦስት ማዕዘን፤ በ180ዲግሪ ያህል የተጠማዘዘ ነው። በለጋነቱ ጥምዝነቱ በጣም ይበዛል።

ዘር

ሦስት ክንፍዮሽ ሆኖ ሞላላና ክንፎቹ ሾለው ወጣ ካለው አካል የሚዘረጋ ነው። ከላይ ሦስት ማዕዘን ከጎን ሞላላ ቅርፅ ያለው ነው። ፡፡ የላይኛው ሽፋን ሲገፈፍ መልኩ ሞላላ ቅርፅ ኖሮት ወደ ነጭ ያደላ ዳለቻ ነው።

የዘር መጠን

በአንድ የሺፈራው ዛፍ ላይ የሚገኝ የዘር መጠን እንደ ዕድሜውና የዛፉ ዕድገት ይለያያል ። ከ4 እስከ 13 ዓመት እድሜ ካለው አንድ ዛፍ ከ4500-10000 ዘር ሲገኝ ይህም ከ2.3 እስከ 5 ኪሎ ግራም ይመዝናል። በአንድ ኪሎግራም ውስጥ ከ1795 እስከ 2078 ዘር እንደሚገኝ ተረጋግጧል። በዚህ ስሌት መሰረት አንድ ዘር በአማካይ 0.5 ግራም ይመዝናል።

ሰንጠረዥ 1 ዓመታዊ የሺፈራው የዘር ምርት

የዛፍ ዕድሜ (በዓመት)	የገድ ቁጥር (በአንድ ዛፍ)	የዘር ብዛት (በዛፍ)	የዘር (ኪ.ግ በዛፍ)
4	250-350	2200-3500	1.1
4-13	500-1000	4500-10000	2..3-5
13-18	250	2200	1.1

ዕድገት

ዛፉ በጥላማና ጥላ በሚያንሳቸው አካባቢዎች የተለያየ የዕድገት ሁኔታዎችን ያንጸባርቃል። ይህ ዕድገት በጥላ 25.8 ሳ.ሚ. ሲሆን ያለጥላ ግን 15.3 ሳ.ሚ ነው።

ጥቅም

የሸፈራው ቅጠል ከፍተኛ የአረንጓዴ አትክልትን የሚተካ ምግብ ነው። በደቡብ ኢትዮጵያ በሚገኙት የኮንሶ ብሄረሰብ ዘንድ በጣም ተወዳጅ የሆነ የእለት ተዕለት ምግብ ነው። በዓለም አቀፍ መጠሪያ ስሙ የጎመን ዛፍ በመባል የሚታወቀውም ለዚህ ነው። በቤተሰብ ደረጃ ከሚሰጠው የምግብ ግልጋሎት በተጨማሪ በገቢ ምንጭነትና ለተለያዩ የባህላዊ መድሐኒት ግልጋሎትም የሚወልድ ሁለገብ ጠቀሜታ ያለው የእርሻ እና ደን ጥምር ዛፍ ነው።

ቅጠል

ቅጠሉ በቪታሚን ኤ.ቢ.ሲና በካልሲየምና በብረት የበለፀገ በመሆኑ ለምግብነት በጣም ተመራጭ ነው።

ፍሬው

በለጋነቱ እንደፎሶሊያ ቀቅሎ መጠቀም የሚቻል ሲሆን ከየዛፉ በአማካይ እስከ 70 ኪሎ ግራም ይመረታል። ፍሬው ከደረቀ በኋላ ከዘፋ 40 በመቶ የምግብ ዘይት የሚገኝ ሲሆን ተረፈ-ምርቱ ወይም ፋጎሎ ለውሃ ማጣሪያ ያገለግላል።

የከብት መኖ

ፍሬው ከመድረቁ በፊት ለከብት መኖ ያገለግላል። የዘይቱም ተረፈ-ምርት (ፋጉሎው) ለውሃ ማጣሪያ አለበለዚያም በከፍተኛ በኘሮቲን የበለፀገ መኖ በመሆን ይጠቅማል። ቅጠሉም እንደዚሁ ለከብት መኖ ያገለግላል።

የንብ መኖ

ንብ ማንባት ቀጣይና አዋጪ የሚሆነው በቋሚ ተክል ልማለት መሆኑ ግልጽ ነው። ይኸውም ቋሚ ተክሎች ዓመቱን በሙሉ አረንጓዴና ታዳጊ በመሆናቸው በአጠቃላይ ዓመቱን በሙሉ ያብባሉ ማለት ይቻላል። ይህ ደግሞ ማር ዓመቱን በሙሉ ተመረተ ማለት ነው። ፍሬው ለመኖ ወይም ለዘይት ወይም ለምግብ በሚመረትበት ወቅት በቅድሚያ ዛፋ ስለሚያብብ፣ አበባው ለንብ መኖ ከሚሆኑት ተክሎች አንዱና ዋነኛው በመሆኑ ብዙ ሁለገብ ጠቀሜታ ያለው የእርሻ ዛፍ ነው።

እንጨት

እንጨቱ በጣም ገር በመሆኑ ግልጋሎቱ ወሱንነት ይታይበታል። ለተወሰኑ ቁሳቁሶች፣

ለቅርጻ ቅርጾች፣ እንደ ክብሪት ሳጥንና የክብሪት እንጨት ለመሳሰሉት ግልጋሎት ይውላል።

ዉሃ የማጣራት ችሎታዉ

ከፍ ብሎ እንደተጠቀሰዉ 0.5 ግራም ከሚመዘነዉ ዘር 40 ከመቶ ዘይት ተጨምቆ ቀሪዉ የፋጉሎ ዱቄት አንድ ሊትር የደፈረሰ ዉሃን በ5ደቂቃ ዉስጥ ጨርሶ ያጣራል።

አበቃቀልና አተካከል

ፍሬዉ ከደረሰ በኋላ አድርቆ ከሽፋኑ ማላቀቅ ነው። የውስጡ ዘር በመጠኑ ጠጠር ብሎ እስፖንጅ መሰል ወፍራም ሽፋን የተከበበ ሆኖ ክንፍ ያለው ነው። ከነሽፋኑ ከመትከል ሽፋኑን ገፍ ፍሬውን መትከል የተሻለ ውጤት አለው። ስለዚህ አብቃዮቹ ሽፋኑን ገፈው እንዲተክሉ ይመክራሉ።

ችግሮችና ጥንቃቄዎች

- በአራችን በብዙ ቦታ ምስጥ መብዛቱ የቅርብ ጊዜ ሰው ሰራሽ ክስተት ነው ከችግሩ መንስኤ አንዱና ዋነኛው ምስጥ ተመጋቢ የሆነው አወልዴጌሣ

የተባለው የዱር እንሰሳ በሰው መገደልና ቁጥሩ መመናመን ነው። ይህ የተፈጥሮ ሚዛን እስኪስተካከል በተለያዩ ዘዴ ምስጥን መከላከል ያሻል ሽፈራው በችግኝነት ወቅት በምስጥ ስለሚጠቃ፣ ውሃ በማጠጣት ምስጥን በማስወገድ፣ ኩዩሣ አፍርሶ ንግሥቲቷን መግደል ወዘተ ችግሩ ማቃለል ይቻላል። ወይም ምስጥ በሌለበት መትከል ያስፈልጋል።

● ቅጠሉን የሚበላ ትል የተከሰተ ስለሆነ የአቆራረጥ ወቅትን በመጠበቅና በማስተካከል አርሶ አደሩ ችግሩን እንደቀረፈ ይታወቃል። ሌሎች አካባቢን የማይጎዱ የነፍሳት መከላከያ ዘዴዎች መጠቀምም ያስፈልጋል።

● ድርቅም በሚበላበት አካባቢ ሌሎች ብሔረሰቦች ቅጠሉን መመገብ እንደማይፈልጉ ከአሁን ቀደም የታየ ነው። ስለዚህ በአስተሳሰብ ለውጥ ላይ ብዙ በመሥራት የአመጋገብ ለወጥን ማምጣት ይቻላል። በቀጥታ የምግብነት አገልግሎቱም ተቀባይ ባጣበት እንደአማራጭ የከብትና የንብ መኖ በማምረት በተዘዋዋሪ በምግብነት መጠቀም የሚቻል ሲሆን ለማንኛውም ሰው የፍሬው የምግብ ዘይት ተቀባይነት ያጣል ተብሎ አይታሰብም።

ለተጨማሪ መረጃ

የኢትዮጵያ የግብርና ምርምር ኢንስቲትዩት
ፖ.ሳ. ቁ. 2003፣ አዲስ አበባ

ስልክ: 011-4642633/6460137

ፋክስ: 011-4641294

www.eiar.gov.et

